

Häckningsframgång av rödspov i Svartåmynningens NR 2020

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Häckningsframgång av rödspov i Svartåmynnings NR 2020 2020:25

Författare	Berndth Gustafsson och Thomas Johansson
Kontaktperson	Thomas Johansson, Länsstyrelsen Östergötland, 010-22 35 000, thomas.johansson@lansstyrelsen.se
Foto	Berndth Gustafsson
Kartmaterial	© Länsstyrelsen Östergötland och © Lantmäteriet Geodatasamverkan
ISBN	978-91-985918-5-9
ISRN	
Upplaga	Enbart digital upplaga
Rapport bör citeras	Gustafsson B. och Johansson T. Häckningsframgång av rödspov i Svartåmynnings NR 2020. Länsstyrelsen Östergötland, rapport 2020:25
Omslagsbild	Rödspov som letar mat i sjön Roxen

© Länsstyrelsen Östergötland år 2020

Länsstyrelsen Östergötland
Östgötagatan 3, 581 86 Linköping
Växel: 010-223 50 00
E-post: ostergotland@lansstyrelsen.se

lansstyrelsen.se/ostergotland

Förord

Länsstyrelsen Östergötland och Linköpings kommun har tillsammans finansierat dokumentation av fågelarten rödspov (*Limosa limosa*) i Svartåmynnings naturreservat säsongen 2020, med fokus på häckningsframgång för sjunde året i rad.

Svartåmynningen är länets enda häckningslokal för rödspoven. Rödspoven är en av tolv ansvarsarter i Linköpings kommun.

Dokumentationen har genomförts med största möjliga hänsyn till fågellivet, då det delvis har pågått under tiden för tillträdesförbud 1 april - 30 juni.

Resultaten av dokumentationen presenteras på följande sidor.

Förhoppningsvis kan motsvarande studier kommande år ge svar på frågorna om och hur områdets ska skötas för att på bästa sett ge förutsättningar för bra häckningsresultat för bl a rödspoven.

Linköping 2020-12-16

Thomas Johansson
Naturvårdsförvaltare
Länsstyrelsen Östergötland

Anders Jörneskog
Kommunekolog
Linköpings kommun

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

**Linköpings
kommun**

Innehåll

Förord	3
Innehåll	4
Inledning	5
April.....	5
Maj	6
Juni	6
Vädret	7
Predatorer	7
Sammanfattning.....	8
Övrigt	8
Kartsammanställningar av inventeringsdata 2014 – 2020	9
Slutsatser	11

Inledning

Då vart åter igen dags att inventera Rödspovarna i Svartåmynningens naturreservat 2020 och min förhoppning, som tidigare år, var att resultatet skulle bli ett gott år för Rödspovarna och deras häckning. Förra året gav endast två par rödspovar som häckade med framgång och som till slut fick ut tre flygga ungar.

April

Den första observationen av rödspov gjordes den 26 mars och som tidigare år, så var det en spelande hane som upptäcktes. Den spelade då ofta över revir 1, se karta. Den 4 april hade hanen fått sällskap av en hona. Hanen spelade inte bara över revir 1, utan den spelade även över andra marker i reservatet. Den 5 april hade paret rödspov fått sällskap av tre hanar och den 11 april hade ytterligare en hane sällat sig till de andra rödspovarna. Så vid detta datum, 11 april fanns det fem hanar och en hona i reservatet. Dessa var ofta uppe och spelflög över reservatets marker och då framförallt tre hanar och en hona. Den 25 april hade antalet rödspovar utökats till 15 individer. De var fördelade på 7 par + 1 hane. Några av dessa hanar spelade själv över markerna vid revir 1, 2 och 3, se kartan. Och ofta sågs också honor gå ner i tillsammans med hanar. Sista dagen i april sågs hela 9 par + 1 hane, 19 rödspovar totalt, och man såg dom ofta födosöka i par. Här kan nämnas att 1 par hade också etablerat ett revir i Kungbro. Hanen där spelade ofta över markerna och även parning hade observerats.

Maj

I början av maj sågs inte så många rödspovar i reservatet. Endast fyra par sågs ofta tillsammans + 1 hane som gjorde ett par sällskap. Och det var dessa tre som ofta sågs i Härnaviken tillsammans. Där spelade en av hanarna ofta över markerna och de tre var också ofta uppe och spelflög där. Så nu fanns det alltså fyra revir i reservatet (se karta). De hanar som hävdade revir spelade ofta över dessa. En av dessa hanar, hanen i revir 3, spelade också över markerna i Sättunaviken.

Efter ca två veckor i maj så slutade tvärt tre hanar att hävda revir och det var i revir 2, 3 och 4. Då jag gjorde mina rutter i reservatet denna tid i maj, var det endast paret i revir 1 som varnade för mig och ofta tillsammans med 5 - 6 andra rödspovar. Men det är ju känt att så gör ju rödspovar, de hjälper de som har ägg/ungar för att schasa bort inkräktare eller predatorer. Här kan nämnas att paret i Kungsbro försvann därifrån och sågs som sista datum den 24 maj. Ett område som väl var besökt av de som ej hade gått till häckning var området vid parkeringen i Nybro, det obetade området. Där sågs ofta 12 exemplar rödspov gå och födosöka. Och summerar man antalet rödspovar i reservatet i slutet på maj, så var det 12 stycken som inte hade gått till häckning, 3 ex, 2 hanar + hona, som sågs i Härnaviken, 1 par vid revir 1 och 1 par nära platt-formen i Nybro och 1 par i Kungsbro. Summa 21 rödspovar. Ofta i slutet på maj sågs hela 18 rödspovar födosöka i Härnaviken och då parvis.

Juni

I början av månaden sågs ofta 16 - 18 rödspovar födosöka i Härnaviken. Den 3 juni sågs 18 rödspovar tillsammans i Härnaviken + 1 hane som ofta varnade för mig när jag närmade mig revir 1. Den 5 juni inträffade något som jag haft mina aningar om. Jag stod i plattformen i Nybro och såg 1 par rödspovar med 2 pulli!

Ungarna var drygt en vecka gamla. De gick ute vid Babels göl/pöl och när en kråka närmade sig så flög det upp fyra rödspovar till som skyddade ungarna. Ofta när jag åkte hem ifrån Nybro så stannade jag till vid parkeringen där och såg då ofta en hona som reste på sig i det höga obetade gräset. Efter en stund så lade hon sig ner igen. Då hade jag mina aningar om att det var ett par som hade gått till häckning. Vid något tillfälle så var jag också nära honan vid min rutt i reservatet, men kunde inte konstatera några ägg. För att inte skrämma iväg honan, så gjorde jag inga närmande till henne. Det fanns ju kråkor i reservatet! Dessa två ungar såg jag aldrig mer i reservatet, jag vet inte om de blev tagna av någon räv eller någon annan predator eller om de dog av något annat. Från 10 juni och fram till 13 juni sågs sju adulta rödspovar och två av dessa var det paret som hade häckat i revir 1 och fått ut minst två ungar. Och den 13 juni blev det allra sista datumet för observationer av rödspov. Väldigt tidigt!

Vädret

I april var det varierande väder med kalla nordliga och nordostliga vindar i slutet på april. Dessa kalla vindar försatte en vecka in i maj. Vattenståndet i slutet på maj var lågt i Roxen och detta bidrog till att det var mycket torrt från mitten av maj till dags datum.

Predatorer

I reservatet finns ett par rävar som ofta setts födosöka i området vid Nybro/Sättunaviken. Det har också setts två fjolårsungar, men de försvann i mitten på maj. Ett par rävar finns också i Härnaviken som setts mest där. Inga ungar har setts i området Nybro/Sättunaviken, men paret i Härnaviken har fått ut minst 2 ungar. Rävarna har setts ta tofsvipeägg, tofsvipeungar, snatterand och vid ett tillfälle

en grågås. Kråkparen, tre par, har jag inte sett tagit något ägg eller unge, men det har säkerligen förekommit. Minken har setts vid Svartåns mynning och det enda jag sett

att den tagit är kräftor och att en gräsandshane gick åt en dag! Tranor har översomrat i området och de äter ju både ägg och ungar om de kommer åt. En utter har setts, men den går sällan på fåglar utan uttern i reservatet har mestadels ätit fisk och kräftor. En grävling har setts vid ett tillfälle och en första obs av vildsvin i reservatet gjordes en dag i maj. Sen har någon pilgrimsfalk setts jaga i området och det har handlat om en adult hane.

Så om jag gör en sammanfattning om predatorerna i reservatet, så om det är någon som har påverkat häckningsresultatet, så är det Rävorna.

Sammanfattning

Vad är det nu som gör att det inte går bra för våra rödspovar i Svartåmyningens naturreservat? Det måste göras något åt rävarna och det är säkerligen dom som har gjort att vi nu inte längre har någon Skrattnåskoloni i området. Och i år har det häckat ovanligt lite fågel i området. Av tofsviporna så var det inte många som gick till häckning. Mindre Strandpiparna, de har varit fem par i år, har jag inte sett någon avkomma av. Av rödbenorna har jag bara noterat två ungar av alla de par som varit! Vattenståndet i Roxen har varit lågt, som jag nämnde, och för att rödspovar så trivas, så måste det finnas blöta marker och tuvor. Men då undrar man ju om det paret som jag konstaterade häcka, där vart det ganska torrt.

Något måste göras och för att det ska bli ett bra område för framförallt rödspovarna att häcka som måste det göras något åt rävarna. Vi kan inte ha två revirhävdande par i reservatet, då får vi inga fåglar att häcka!

Övrigt

De fågelarter det gått bra för i år är grågås, många ungar (!), gulärta och buskskvätta. Jag har tillryggalagt 145,5 timmar i reservatet och varit där 68 dagar.

Berndth Gustafsson, Linköping 2020-07-02

Kartsammanställningar av inventeringsdata 2014 – 2020

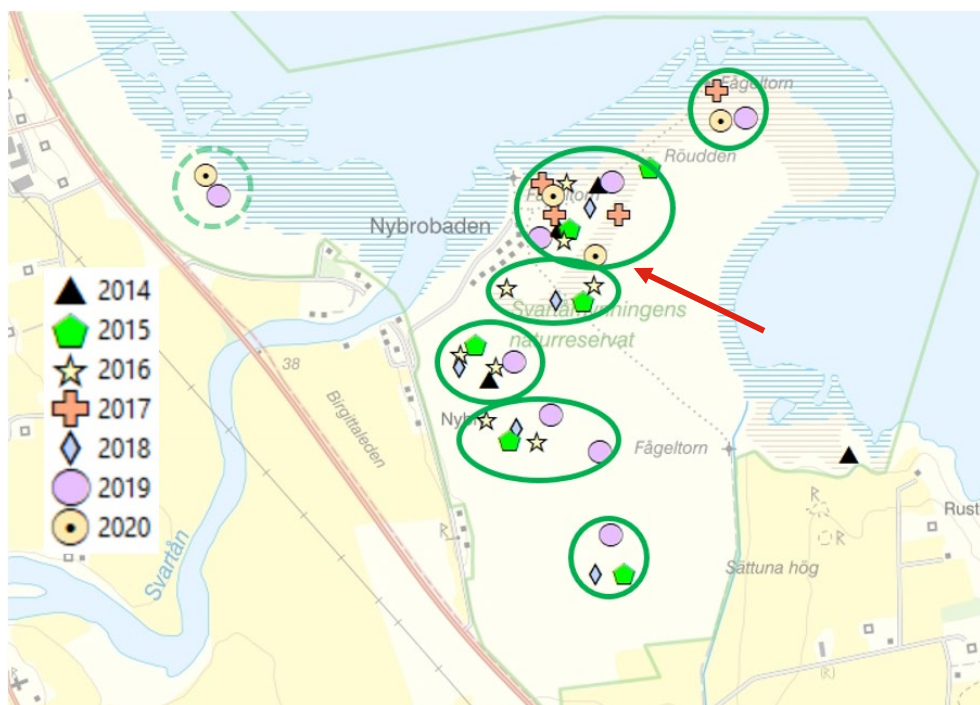

Fig 1. Häckningsplatser för 2014 – 2020. En röd pil vid den konstaterade häckningen 2020. Sex kluster av konstaterade häckningar/häckningsförsök i minst tre år efter sammanställning från rapporterna 2014 - 2020. Gränsdragningen är baserat på inventerarnas områden med häckningar. Ett sjunde kluster är eventuellt på gång i Härnaviken (två år i rad). Bakgrundskarta från Länsstyrelsens webb-GIS. © Lantmäteriet och © Länsstyrelsen 2020.

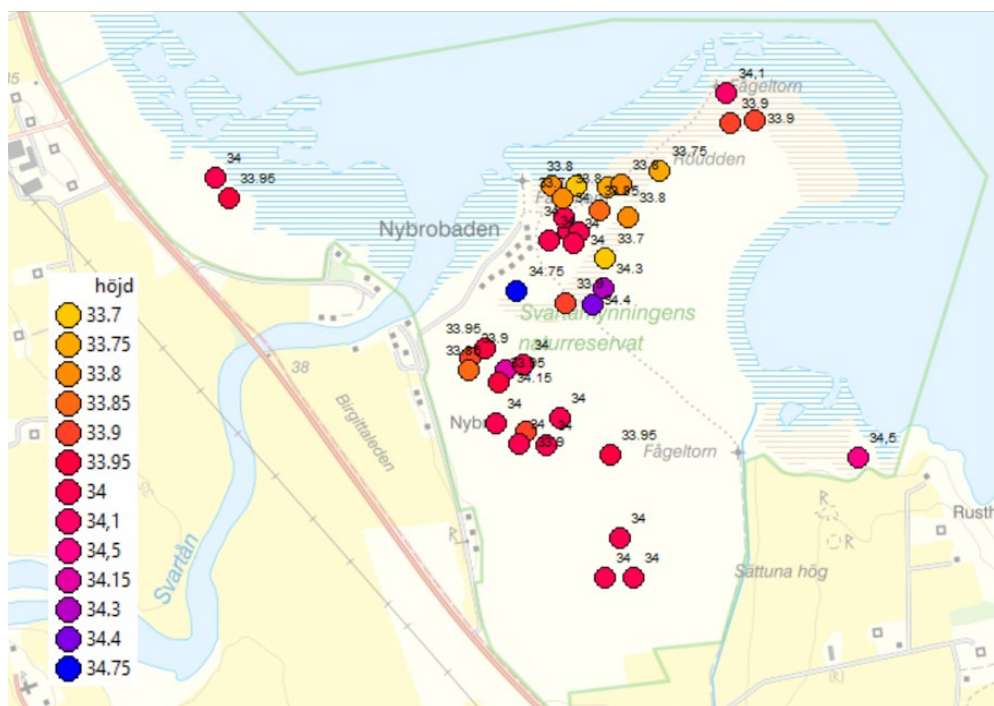

Fig 2. Höjden över havet för de totalt 39 bon som har upptäckts mellan 2014 - 2020. Bakgrundskarta från Länsstyrelsens webb-GIS. © Lantmäteriet och © Länsstyrelsen 2020.

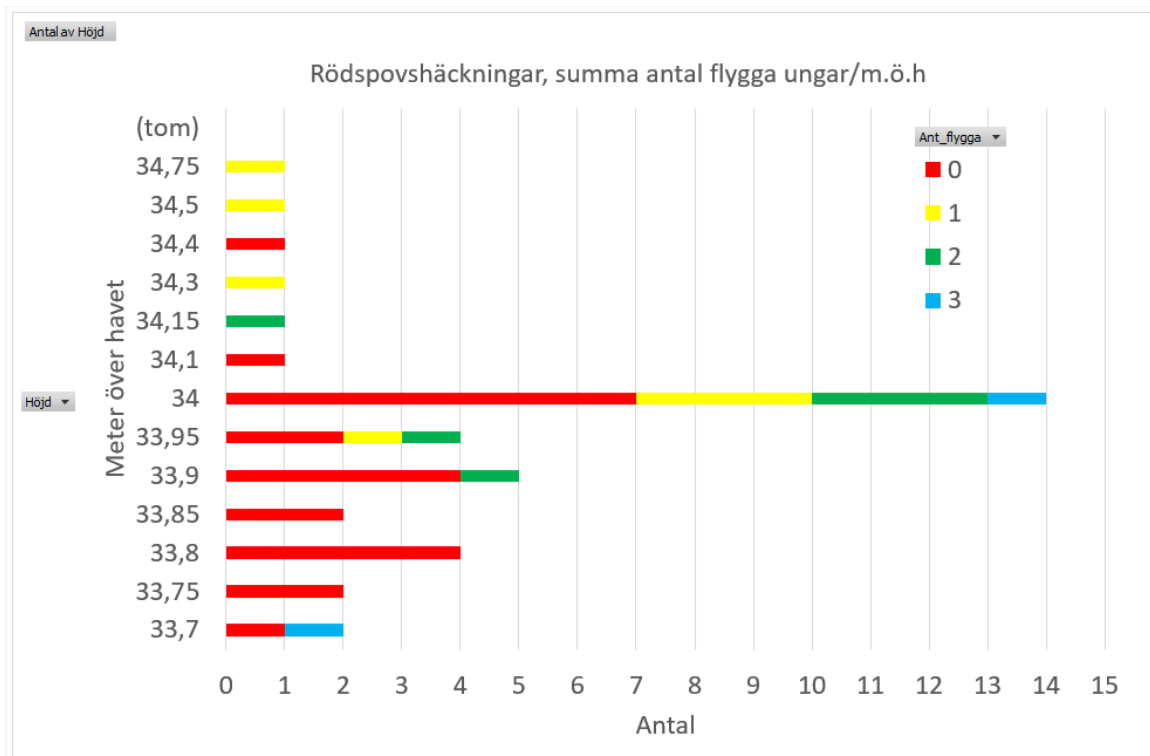
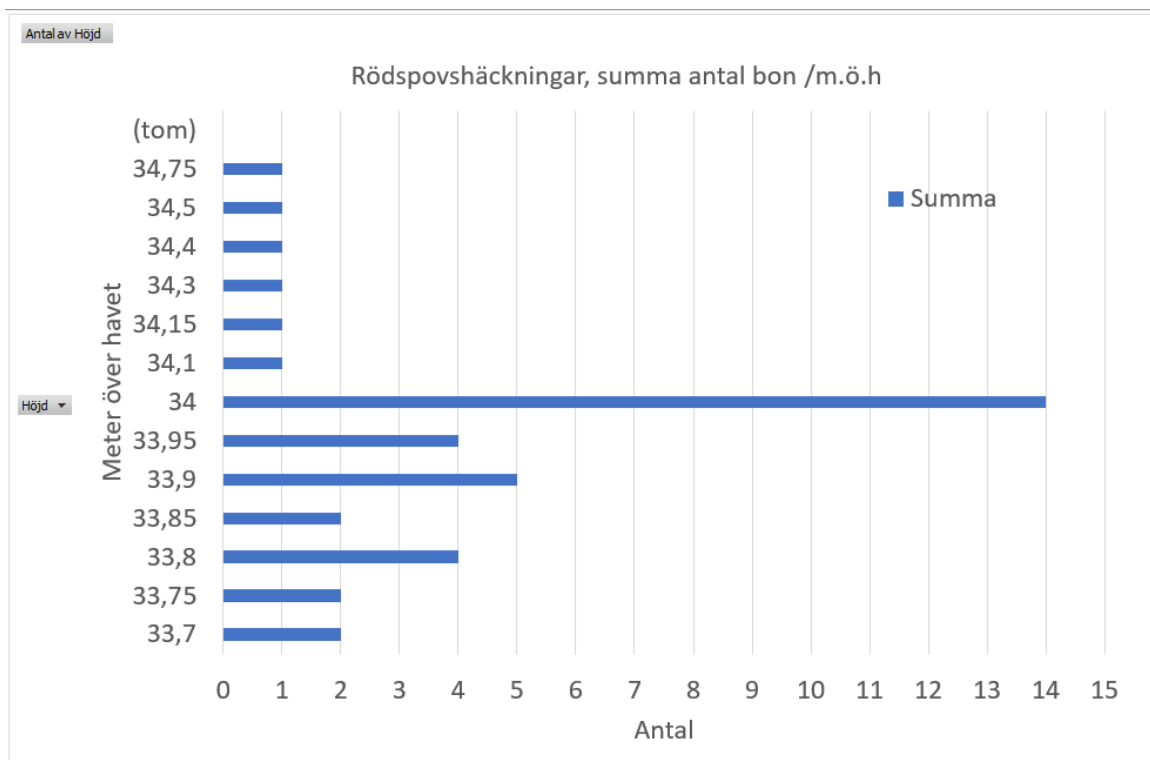

Diagram 1 och 2. Två diagram med fördelningen av bon och den höjd över havet som boet har. Är den vanligaste höjden en lyckosam höjd mätt i antal flygga ungar? 34 m.ö.h är den vanligaste bohöjden och den har gett 12 flygga ungar på 14 bon (0,86 flygga ungar per bo). Den högsta andelen flygga ungar per bohöjd är 34,15 m.ö.h (2 flygga ungar i ett bo, kvoten 2 flygga ungar per bo), och den näst bästa höjden är 33,7 m.ö.h (ett bo med 3 flygga ungar av två totalt; kvoten 1,5 flygga ungar per bo). Att 34 m.ö.h sticker ut i antal kan vara en ren slump då området är flakt och att det baseras på lasermätt höjddata samt inritade bon med viss osäkerhet på exakt position.

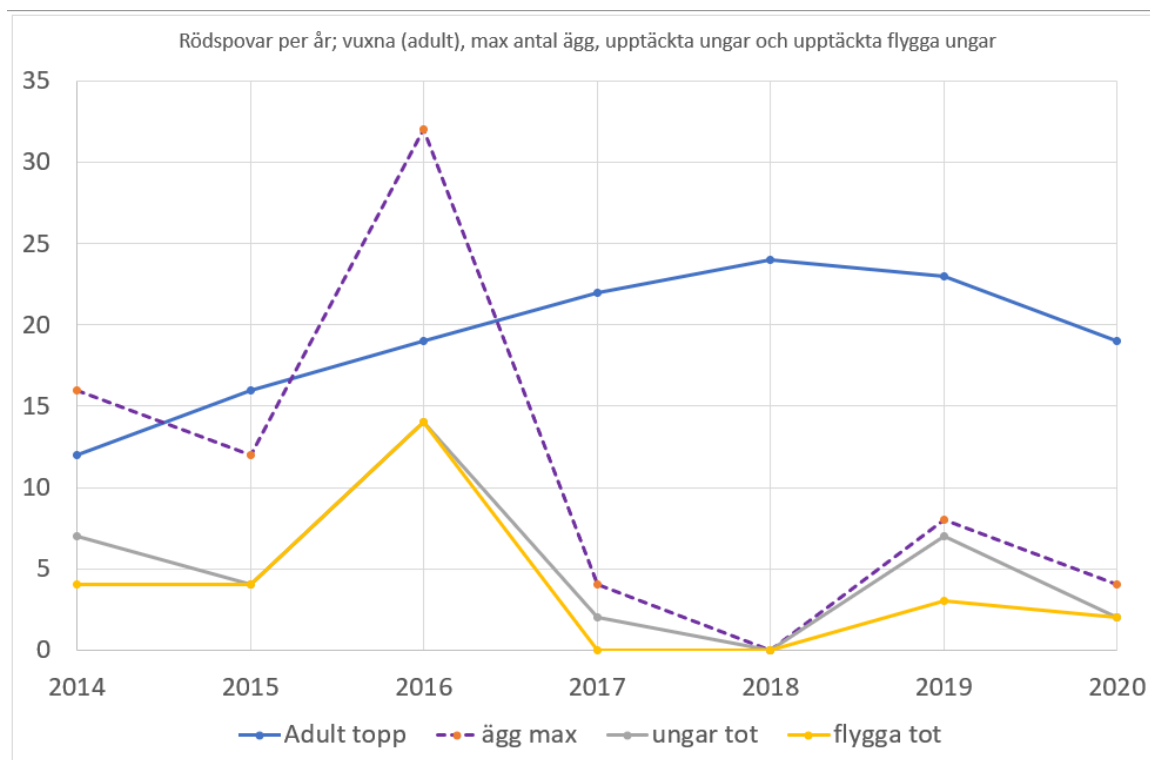

Diagram 3. Sju år med 19 häckningar och totalt 36 ungar ger en faktor på $36 / (19 \cdot 4) = 0,47$. För att populationen av rödspovar ska öka, behöver det vara en faktor på minst 0,5 men gärna upp mot ca 0,6 *. De 19 häckningarna har totalt fått 27 ungar på vingarna, detta ger en faktor på $27 / (19 \cdot 4) = 0,36$.
 * Johansson, T. 2001. Habitat selection, nest predation and conservation biology in a black-tailed godwit (*Limosa limosa*) population Acta Universitatis Upsaliensis. Comprehensive Summaries of Uppsala Dissertations from the Faculty of Science and Technology 610. 38 pp. Uppsala. ISBN 91-554-4958-1.)

Slutsatser

Ökar rödspovarna i Svartåmynningens naturreservat, eller minskar de?

Enligt diagram 3 så är det mindre vuxna fåglar observerade de två senaste åren, vi får hoppas att den trenden vänder till 2021. Vad kan mer förklara antalet rödspovar i Svartåmynningen?

I slutet på 1980- och början på 1990-talet genomfördes stora restaureringar i området. Strax efter så noterades åter rödspoven med häckning i Svartåmynningen. En rödspov kan bli 20 år, några ringmärkta fåglar har noterats med en ålder av upp till 23 år (<https://euring.org/data-and-codes/longevity-list/black-tailed-godwit>). Andra studier visar på en stor dödlighet bland de unga rödspovarnas tre första år (ca 30 - 40% år 1, 2 och 3!). Samtidigt återkommer de vuxna fåglarna till samma häckningsområde och till och med nära förra årets häckningsplats *. De 6 - 8 klustren (fig. 1) är troligen samma par som har återkommit nästan varje år, med olika häckningsframgång. Det är troligt att inga nu levande och häckande rödspovar i Svartåmynningen, kommer från häckningar strax efter restaureringarna på 1990-talet, men några av fåglarna kan vara födda på tidigt 2000-tal. Då är häckningsframgången viktig att notera, för att försöka förstå och på så vis förbättra för rödspoven, om det är någon faktor som gör att häckningarna går bättre eller sämre.

Enligt litteraturen så lägger en rödspov fyra ägg. Vi har minst 6 par (12 vuxna), det har vissa år observerats upp till 24 vuxna fåglar, men det kan vara flera av dem som inte har bildat par ännu, troligen är det ungar födda i Svartåmynningen som kommer tillbaka, men (förhoppningsvis!) så följer några andra ungfåglar med från andra lokaler.

Om alla 6 paren skulle lyckas med sin häckning, så skulle det bli 24 ungar som kläcks. Men så bra är inte statistiken för denna art. För att antalet rödspovar ska öka i en population så räcker det med att varje par lyckas att få fram en unge vartannat år (samtidigt som de vuxna fåglarna fortfarande är i livet).

Om de observerade häckningarna i Svartåmyrningen används som en enda population för åren 2014 – 2020 så är det häckningsframgång på en faktor av 0,47. På lång sikt är det troligen på gränsen till en för låg häckningsframgång, då en faktor på 0,5 - 0,6 anges i flera studier, bl a från Gotland (se *).

Vad behövs för en bra häckning?

1. Bra markförhållanden med tuvighet/omväxlande vegetation för val av boplats
2. En stor, öppen yta (250 m radie) och/ eller ett samspel med andra kolonihäckande fåglar som kan störa predatorer (tofsvipor, skrattmåsar, gäss?)
3. Tillräckligt med mat till de nykläckta ungaras 30 första dagar, främst insekter och maskar som finns på marken och/eller i lågt stående vatten (+/- 10 cm från markytan)
4. Få eller inga predatorer

Hur är det i Svartåmyrningen?

1. **Ja**, men de senaste tre åren har en hävdrytm med 5% äng och 95% bete ändrats till ca 43% äng och 57% bete (se fig. 3). Är det en gynnsam hävd eller inte? Det kan dröja upp till 30 år innan vi ser resultatet av en så förändrad markanvändning, jfm studier från Holland.
2. **Ja**, det är den enskilt största faktorn till rödspovens val av Svartåmyrningens strandängar, främst söder om Svartån. De senaste åren har skrattmåskolonin vid Nybro inte fungerat pga för lågt vattenstånd i Roxen.
3. **Ja eller nej?** De flesta bona är observerade på en höjd av 34 meter över havet (fig. 2 och diagram 1 & 2), och de sex till åtta klustren har ungefär lika långt till Sättunaviken/Guppan, men de två till tre norra klustren har närmare till strandkanten mellan Röudden och Nybro-tornet (Fig, 1 och 2). Detta är relevant de år det är torrt och ungarna måste gå långt för att söka föda, kanske ända till Roxens vattenbryn. Då gäller det att hitta mat och äta upp sig utan att själv bli uppäten. De år som det är blötare på strandängen, så är det närmare till våtare platser med hög produktion av föda (Fig. 4). Blötare strandäng en period på våren/försommaren skulle kunna skapas/regleras mha en ändrad vattendom för Roxen, men även att skapa en eller flera tillfälliga vattensamlingar i närheten av boplatserna skulle minska avståndet från boplats till platser med föda i låga vattensamlingar/fuktstråk. Vattnet skulle sedan tömmas efter några veckor, så att bete och/eller slätter kan genomföras resten av säsongen. Hittills har nykläckta ungar observerats mellan 21 maj och 11 juni.
4. **Nej**, det har ökat med både rävar, mink, kråkfåglar (ffa korp och grå kråka), samt tornfalk och pilgrimsfalk. Jakt på räv och kråkfåglar är en faktor som flera förespråkar. Även häckande par av tranor har ökat i reservatet, vilket kan vara en oväntad predator av rödspovsägg eller ungar.

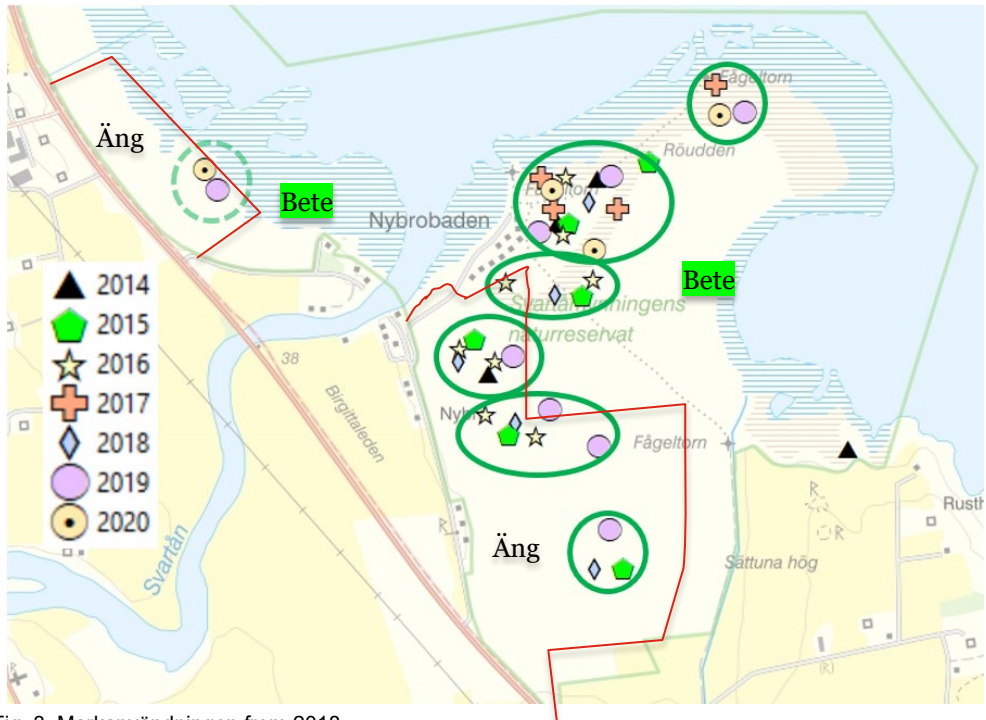

Fig. 3. Markanvändningen från 2018.

Alguvi/Sättuna/Nybro (söder om Svartån) totalt ca 140 ha fördelat på slätteräng med efterbete i SV (ca 59 ha) och enbart bete i NO (ca 83 ha) eller ängsslätter 42%/bete 58%.

Södra Härnaviken (norr om Svartån) totalt ca 33 ha fördelat på slätteräng med efterbete i NV (ca 15 ha) och resten bete (ca 18 ha) eller ängsslätter 45%/bete 55%.

© Lantmäteriet och © Länsstyrelsen 2020.

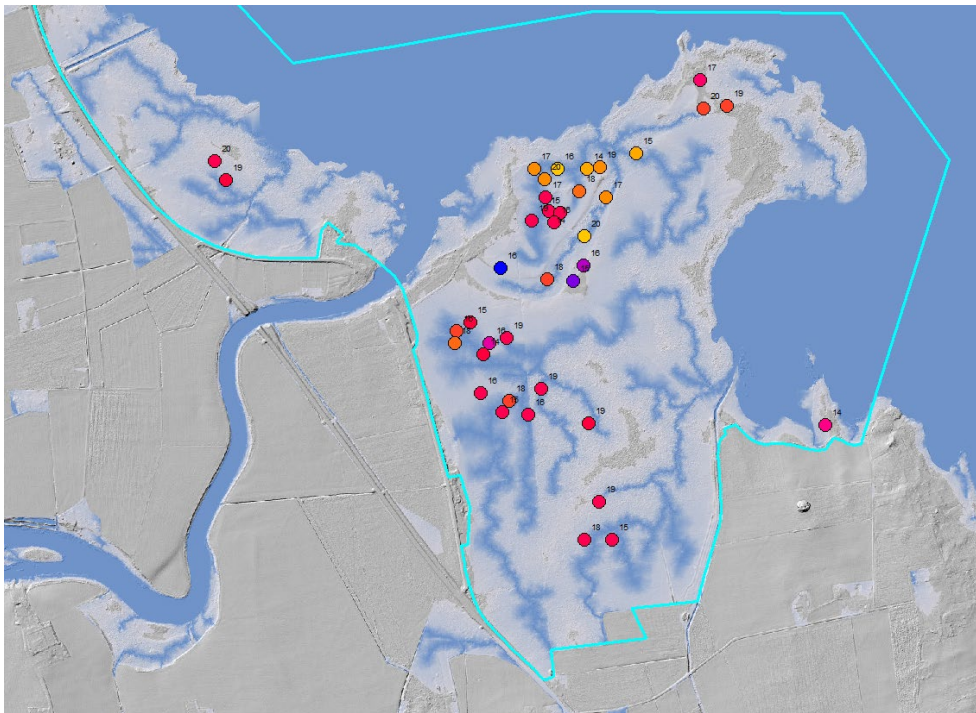

Fig. 4. Markfukt enligt Skogsstyrelsens laserscanning och höjddata med skuggeffekt. Blått är sjöar eller fuktstråk. © Lantmäteriet © Länsstyrelsen 2020 © Skogsstyrelsen.

Länsstyrelsen skapar samhällsnytta genom rådgivning, samordning, tillstånd, tillsyn, prövning, stöd och bidrag. Vi skyddar miljön, ser till att viktiga natur- och kulturvärden bevaras och skapar förutsättningar för att utveckla landsbygden och näringslivet i länet. Vi har även samhällsviktiga uppdrag inom bland annat krisberedskap, sociala frågor, djurskydd och samhällsplanering. På så sätt bidrar vi till Länsstyrelsens vision om ett livskraftigt Östergötland

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND